

Svalebajere og fællesskab - en rapport fra de danskes kolonier

Af Inge Methling
Foto: Morten
Langkilde

Det handler om blomster i små, sirligt holdte bede. Om løg, porrer og salat i snorlige rækker. Om nyopgravede kartofler og friskplukkede jordbær. Om dét at komme væk fra stenbroen og ud, hvor man kan dyppe fingrene i jorden.

Det er kaffe i haven eller en svalebajer på terrassen. Det er snakken med naboen over hækken. Det er dét, at alle kender hinanden og giver en hånd med, hvor det

FAKTA

- Der findes ca. 60.000 kolonihaver i Danmark. Heraf er de 41.000 organiseret i foreninger under Kolonihaveforbundet for Danmark.
- De fleste haveforeninger ligger på offentlig jord, som er udlagt til formålet af stat eller kommune. Haverne lejes ud, mens huse på grunden sælges. Prisen følger en vurdering, som foretages af haveforeningen. Den kan svinge mellem 10.000 og 60.000 kr., alt efter husets standard.
- Der betales som regel et indskud til haveforeningen ved lejemålets start. Selve lejen varierer og hænger bl.a. sammen med, hvor gammel foreningen er. I den nye Haveforeningen Brandhøj i Hedehusene koster det 595 kr. om måneden for de store haver og 350 kr. for de små. I den 50 år gamle Sydgrænsen på Amager er lejen 700 kr. i kvartalet.
- Mange steder er der lange ventelister til en koloni

er nødvendigt. Det er Dannebrog til tops i flagstangen og fælles Gammel Dansk, når der er fødselsdag. I det hele taget er det så dansk, at udenlandske turister fotografere det for at have billeder med hjem af det underlige, danske begreb, vi kalder hygge.

Kort sagt, det handler om de danske kolonihaver.

Og netop nu er det højsæson for haveforlaget. Overalt pusles der bag hækkene. Ukrudtet skal holdes fra jorden, og er det ikke haven, så trænger huset nok til en omgang. Eller en tilbygning. En rigtig kolonihavejer tilhører 'gør-det-selv-folket', og fantasien får lov at blomstre, når de som regel få, tilladte kvadratmeter bebyggelse skal udnyttes.

Haver midt i byen

Kolonihavebevægelsen i Danmark blev født med industrialiseringen, hvor folkevandringen gik fra land til by. Arbejderne havde ofte dårlige boligforhold i byerne, og haverne blev deres rekreative åndehul samtidig med, at de gav mulighed for et hjemmedyrket tilskud til kosten.

De første egentlige kolonihaver blev oprettet i Aalborg i 1884. Og bevægelsen toppede under 2. verdenskrig, hvor der fandtes omkring 100.000 kolonihaver i Danmark. I dag er tallet nede på omkring 60.000. Udbygningen af de store byer i 50'erne og 60'erne kostede en del haveforeninger jorden. I dag har kommunerne pligt til at finde nye arealer til haver, hvis gamle nedlægges. Løsningen bliver ofte, at byerne får lov til at vokse uden om kolonihaveområderne, og derfor kan man i dag finde mange af disse små enklaver midt inde i bymæssig bebyggelse.

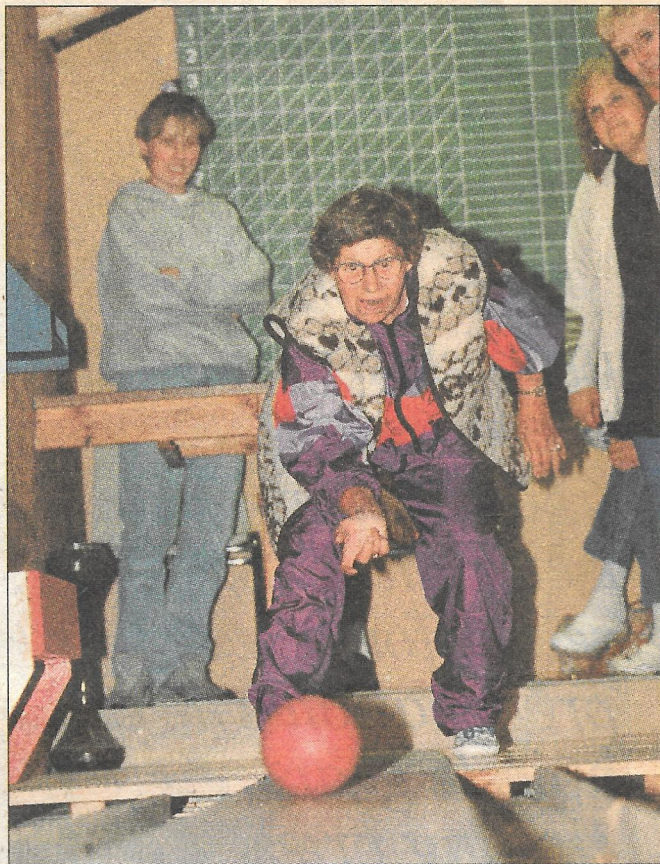
Men der anlægges stadig nye haveforeninger på jomfruelig grund i udkanten af de store byer. Et eksempel – og det nyeste i hovedstadsområdet – er Haveforeningen Brandhøj i Hedehusene, vest for København.

Hér, på kanten af det store naturområde Hedeland, er en gammel grusgrav fyldt op med nedrivningsaffald fra det gamle Borgergadekvarter i København og i dag omdannet til 139 haver, de fleste af dem egentlige kolonihaver på ca. 500 kvadratmeter, resten såkaldte mini-haver, der nok må dyrkes, men ikke bebos.

have. Det gælder f.eks. den berømte Haveforeningen Vennelyst forrest på Amager og Haveforeningen Amager Strand. Men i flere haveforeninger er der blevet kortere ventetid, fordi det er blevet sværere at låne penge til at købe et kolonihavehus.

■ Interesserede skal henvende sig direkte til den haveforening, de vil skrives op i. Kolonihaveforbundet har ingen fælles venteliste eller overblik over, hvor chancen er størst.

■ Såkaldte nyttehaver eller mini-haver må ikke bruges til beboelse. I de rigtige kolonihaver er der som regel tilladt beboelse i perioden fra 1. april til 1. november.

Haveforeningen Sydgrænsen på Amager har mange fælles aktiviteter, og Kegleklubben har haft 40 års jubilæum. Tove Henriksen, med fra haveforeningens start og i dag æresmedlem, er fast medspiller, når det tirsdag er 'dameaften' i klubben.

Haverne er fra 1986, men blev først i 1990 organiseret i egen forening. Tidligere var det Kolonihaveforbundet for Danmark, som administrerede området og stod for lejekontrakten med staten, der ejer jorden.

Ledige pladser

Haveforeningen Brandhøj er et særsyn i hovedstadsområdet, fordi den stadig har ledige haver til leje. Syv styk, for at være helt nøjagtig. Men foreningen regner med, at der i løbet af blot få år vil blive run på området. Dels bliver indehaverne af 220 nyttehaver og 80 rigtige kolonihaver på Amager hjemløse på grund af Øre-

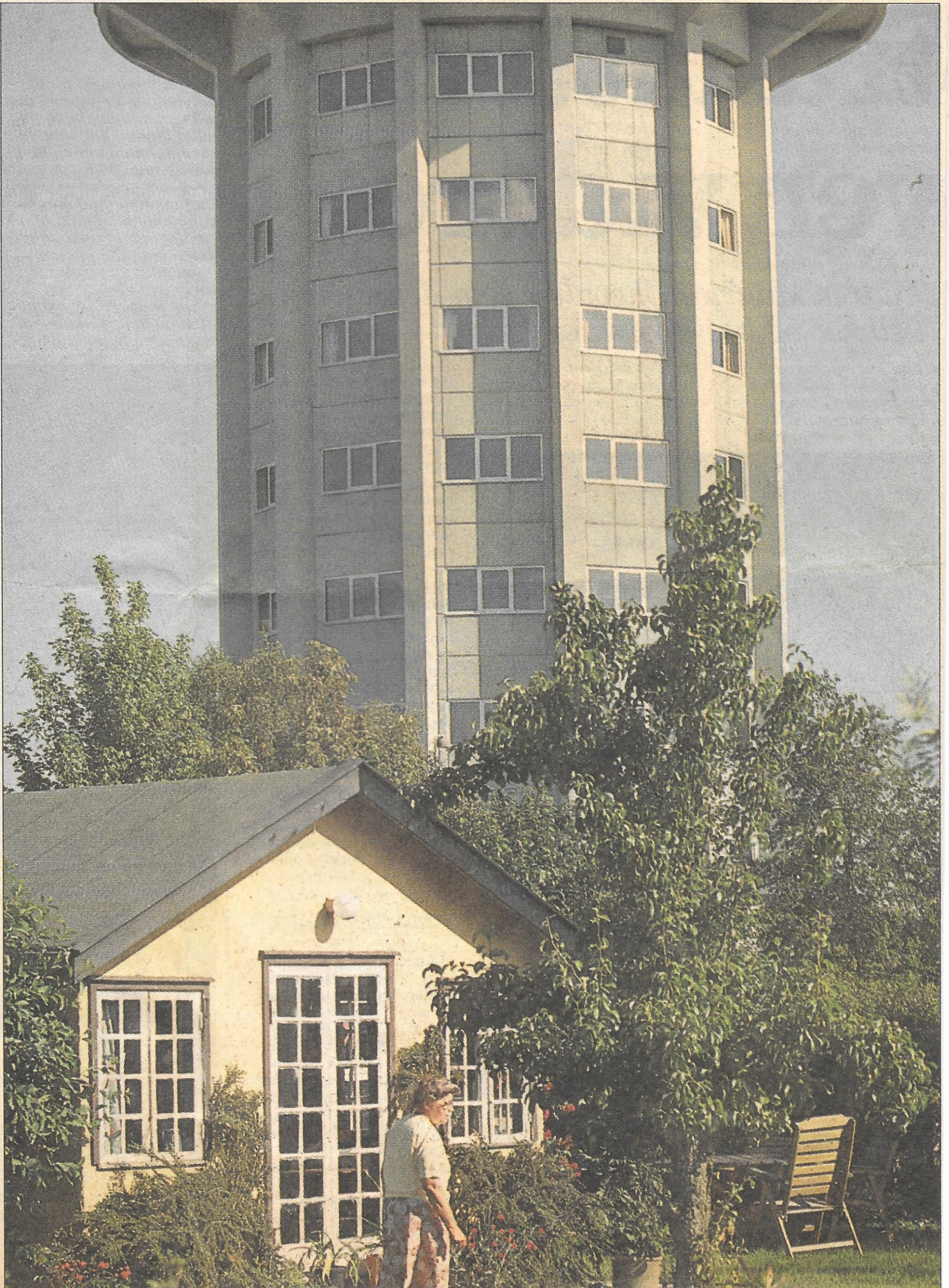
sundsforbindelsen, dels får flere og flere københavnere øjnene op for området Hedelands rekreative værdier.

Her er skihop, søer til lystfiskeri, to veteranbaner, tennisbaner og rideskole. Og først og fremmest natur med masser af vandrestier og adgang til nærkontakt med dyrelivet.

– Når lærken hænger deroppe – det er bare så dejligt, siger Hanne Petersen, der om vinteren bor i lejlighed på Bispebjerg i København. Hun er en af dem, der trods togturen til sit arbejde i København hver dag i højsæsonen for at opleve den glæde at vågne til fuglesang og få dyppet fingrene i jorden.

Men kolonihave-livet kan

Et af de ældste huse i Haveforeningen Sydgrænsen, der for nylig fejrede 50 års jubilæum. Husene syner ikke af så meget i forhold til det store vandtårn, men der er både hjerte- og husrum nok til hele sommeren i havekolonien, hvor beboerne samler kræfter til den mørke vinter hjemme i lejlighederne.

Haveforeningen Brandhøj i Hedehusene er hovedstadsområdet's nyeste, og der er stadig gang i selvbyggeriet. Lise startede med en skurvogn, som hun nu på fjerde sæson er ved at bygge ud. – Da jeg nærmeste mig de 40 år, syntes jeg, der skulle ske noget andet end bare at drøne verden rundt med en rygsæk.

også øve tiltrækning på mennesker, der har have i forvejen. Brandhøjs formand, Flemming Rix, bor i Brøndby Strand, hvor han med egne ord har 'rækkehus og forsømt have'.

Egentlig var det hans forældre, der lejede haven i Brandhøj, men da faderen døde, og moderen ikke selv kunne klare haven, overtog han den.

– Og det har jeg ikke fortrudt. Det handler også om, at det er sjovt at komme lidt væk hjemmefra – ud, hvor øjet kan falde til hvile. Og om sammenholdet. Her kender vi allesammen hinanden. Hjemme oplevede jeg til en fest, at en mand kom hen og spurgte, om vi ikke kendte hinanden. Han

havde været min nabo i halvandet år ... Det var aldrig sket her.

Flemming Rix synes også, det er sjovt, at det hele endnu er lidt primitivt. Hver have har vandpost på grunden, men ingen har indlagt vand. Toiletfaciliteterne består af to fælles toilet-bygninger i hver sin ende af området, og bad er et ukendt begreb. El- og telefonkabler er nedlagt i vejene, så der er mulighed for individuel tilslutning. Men de fleste klarer sig med akkumulatorstrøm, solfanger, flaskegas, petroleumslamper og stearinlys.

Der er noget ukueligt, og også noget anarkistisk over kolonihavefolket. Nok trives sammenholdet, men in-

dividualismen blomstrer også om kap med roser og ligusterhæk. Et sted ser man et sirligt bjælkehus med udestue og en mønsterhave, hvor ikke et græsstrå vender forkert. Et andet sted har beboerne valgt at bygge en gammel skurvogn om, male den lysegrøn og pynte ydervæggene med alskens tingeltangel. Længere henne er der falsk bindingsværk og buede 'bondehusruder', og en afskærmet lægård kan vise sig at indeholde en kunstfærdigt opbygget dam med en rislende vand ned over opstabledede kampesten.

Fællesnævneren er interessen for haven og lysten til at få sit eget fristed. Og ellers måles du på, hvordan

du opfører dig i fællesskabet. 'Når vi først er i bar overkrop, står der hverken direktør eller arbejdsmand tatoveret på os. Så er vi alle lige', som Flemming Rix siger.

Men i en af de gamle haveforeninger på Amager, Sydgrænsen på Kongelundsvej, vil man nu nok betakke sig for de primitive forhold, de lever med ude i Brandhøj. Her er indlagt vand og elektricitet en selvfølge, nogle har også, lidt i strid med reglerne, fået installeret brusebad og træk og slip med afløb til en nedgravet tank. Andre klarer sig med moderne 'sommerhus-das'. Og fjernsyn – det skal vi da have, siger Tove Hendriksen.

Kosttilskud

Hun var med, da Haveforeningen Sydgrænsen blev startet for 50 år siden. Dengang med mand og små børn. I dag er hun alene, men passer sin have og sit hus med perfektion. Om vinteren bor hun på Østerbro, men hele sommeren tilbringes i haven.

Sydgrænsen blev under krigen sammen med naboforeningerne på Kongelundsvej udlagt til haver for beboere i Københavns kommune. Der var varemangel, og de hjemmedyrkede grøntsager gav et godt tilskud til kosten. Men samtidig var det svært at skaffe materialer til at bygge hus på grunden, husker Tove Henriksen.

– Vi købte et par brædder ad gangen. Og så kørte min mand dem ud på en trehjulet ladcykel – helt fra Frederikssundsvej.

Dengang var der ingen i haveforeningen, som havde bil. Og bussen gik kun til Kanadavej. Så var der halvdanden kilometer til fods ud til haverne. I dag kører linje 31, i folkemunde kaldet 'Persilleekspressen', lige til

ne er der gjort mundug for at skaffe plads til bilen.

– Vi holdt fester i haven med madpakker. I dag skal de unge have grill-mad og rødvin, siger Tove Henriksen.

Ånden består

Alligevel er hun og naboen Lissi Henriksen enige om, at kolonihaveånden stadig består. De unge er flinke til at hjælpe de ældre, hvis de ikke selv kan klare at slå græsset. Og i øvrigt er det nok netop haven, der holder mange af de gamle i gang.

Vi får historien om den gamle dame, der selv klippe- de sin hæk, til hun var over 90 år. 'Men da hun så solgte haven, så døde hun også'.

Jo, det er haverne, der holder de ældre kolonihave- beboere i fin form. Der er hele tiden noget, der skal gøres – og ellers ville det også være ulykkeligt. Og så fællesskabet, selvfølgelig. I Sydgrænsen har man både marketenderi, fælleshus og keglebane. Kegleklubben har eksisteret i 40 år, og hver mandag er mændene på banen, mens tirsdag er forbeholdt 'pigerne'.

Sydgrænsen rummer 147 haver, de fleste på små 400 kvadratmeter. Ligesom i de fleste andre haveforeninger lejer man selve haven men skal købe det hus, der står på grunden. Ingen huse må sælges for mere end 60.000 kr. – en overgrænse, som er sat af Kolonihaveforbundet, fordi kolonihavetanken stadig er, at 'den lille mand' skal kunne være med.

Alligevel bliver det stadig sværere for unge familier at skrabe pengene sammen, fortæller Tove Henriksen. I Sydgrænsen må man ikke eje hus, hvis man skal komme i betragtning til en have i foreningen. Det betyder, at de færreste har mulighed for at stille sikkerhed for et banklån.

Alligevel er der mange unge familier i Sydgrænsen. Kolonihave-ånden går nemlig i arv, og det er ikke ualmindeligt, at der bor tre generationer i hver sin have i foreningen.

– Se nu min familie, siger Lissi Henriksen. Først fik mit barn en have, og nu også mit barnebarn. Han havde ellers altid sagt, at han *aldrig* skulle have kolonihave. Han skulle have *villa*. Men en dag var han alligevel moden til det.